

Kikkut kalaaliunersut – kalaallisut kinaassuseqarneq qanoq paasineqartarnerseq, pillugit apeqquteqaat aallaavigalugu oqallisissiatut siunnersuut.

(Inatsisartunut ilaasortaq Pele Broberg, Partii Naleraq)

Akissuteqaat

(Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoq)

Kalaaliuneq Naalakkersuisut qanoq paasivaat?

Inuit pinngortinneqarnermik paasinnittaasiat uumassusilinnik, soorlu inunnik, uumasunik naasunillu immikkoortitsinngilaq. Suulluunniit anersaartorsinnaasut toqusinnaasullu inuttut paasineqartarput; uumasuunerput, naasuunerput inuunerpulluunniit apeqqutaatinnagu. Tarneq toqujuitsuuvoq uumasunillu inunnut, immamut, ujaqqanut qaqqanullu ingerlaartarluni. Suussutitsinnut, kingoqqiffitsinnut suaassutsitsinnulluunniit agguagaanngilagut. Tarnermi ataasiuvoq, timili kisimi allanngorsinnaavoq. Taamaalilluni inuup suussusilerneqarnera imartunerusinnaanngilaq.

Apeqquteqaat aallaavigalugu oqallisissiaq kinaassutsimut tunngavoq. Naalakkersuisut kinaassutsimut paasinninnerat tunngaviusumik naligiinnermik, ataatsimooqatigiiffisamik imaluunniit ataatsimoorfimmik tunngaveqarpoq. Kinaassuseq ataasiakkaani, eqimattani nunamilu pilersinneqartarpoq. Aamma nunap immikkoortuini nunarsuarlu tamakkerlugu. Kinaassuseq aalaakkaasuvoq ilukkullu qaakkullu allanngornerni, soorlu inuuniarnermi toqqammavitsigut avatangiisillu allanngornerannik sunnerneqartarluni. Ullumikkut oqallinneq inuiattut kinaassutsimut tunngavoq.

Naak nunat tamat eqqartuussiviini inuiaqatigiit nammineernissamut pisinnaatitaaffeqarnerat aalajangersagaagaluartoq, taamaattoq inuiaat suunerannik aalajangiisumik nunarsuaq tamakkerlugu malitassiaqanngilaq. Kalaallit Nunaanni Namminersorneq pillugu Inatsimmi inuiaat kalaallit imminnut aquttussaannerat akuerineqarpoq, tassanili inuiaat kalaallit kikkunerat erseqqissumik nassuiarneqanngilaq. Kalaallinut tunngatillugu kikkut kalaaliunerannik apeqqut minnerpaamik pingasoqiusamik isiginiarneqarsinnaavoq: inuttut, nunap inoqqaavisut naalagaaffimmilu innuttaassuseqarnikkut. Isiginninnerit pingasut pillugit paasissutissat erseqqinnerusut ilanngussaq 1-imi atuarneqarsinnaapput.

Allatut oqaatigalugu kia kalaaliunerannik, kalaallillu kinaassusiata suunerannik aalajangersaassagutta suut aallaavittut atornissaannik aalajangersaanissaq ajornaatsuunngilaq. Tamannarpiarlu patsisigalugu kia kalaaliunerannik paasinninnissaq inuujuullunilu inuiaqatigiitsinni atorneqartutut kulturikkut, oqaatitsigut ataatsimooqatigiinnermillu isiginninnartuussasoq Naalakkersuisut pingaartippaat. Tulliullugu paasinninnermi aamma

ikinnerussutillit maani najugaqartut, kinguaariinnilu arlalinni maani najugaqarsimasut aamma qissiminneqartariaqarput.

Tunngaviusumik inatsit pillugu isumalioqatigiissitap ilaatigut apeqqutip taassuma qulaajaaviginissaanut suliassara. Suliakkiummi manna atuarneqarsinnaavoq: *”Inuiaat kalaallit suussusii assigiinngitsutigut nassuiaaserneqarsinnaapput. Tamanna pissutigalugu kissaatigineqarpoq, inuiaat kalaallit suussusii pillugit inatsiseqarnikkut kinaassutsimillu pilersitsisuusarnera pillugu, qanoq isummerfigineqassanersoq [isumaliutississuummi] oqallisigineqaaqqaassasoq, Kalaallit Nunaanni inuit najugallit tamaasa peqataatillugit.”*

Taamak aallaaveqarnermi siunnersuuteqartup apeqqutaa inaarutaasumik isummerfigineqartinnagu, Kalaallit Nunaanni innuttaasut tamarmik siunersiorneqarnissaat qulakkiissavaa, taamaalilluta apeqqut annertoq taanna sapinngisamik isummat amerlanerpaat peqataatillugit qulaajarsinnaavarput. Tamatuma kingorna isumalioqatigiissitap isumaliutissiissusiaanik suliarinninnermut atatillugu apeqqutip inatsisartuni suliarineqarnissaa naapertuutissaaq.

Naalackersuisut ilisimatitsissutigissavaat Tunngaviusumik inatsit pillugu immikkoortup Facebookimi qupperneq ”Siuarsaaqatigiitta” pilersissimagaat, tassani innuttaasut inuiaqatigiissutsimut tunngasunik , aamma kalaallisut kinaassutsimut tunngasut ilanngullugit oqallissinnaapput.

Taamattaarlu Saammaasseqatigiinnissamut Isumalioqatigiissitap isumaliutissiissuummini kiap kalaaliuneranik erseqqissumik nassuiaasoqarsimannginnera ajornartorsiutaasoq oqariartuutigaa.

Siuasatta imartuumik atituumillu isiginnittaaseqarnerat tunuliaqutaralugu, Inatsisartunut ilaasortat isumaat tusassallugit Naalackersuisut qilanaaraat.

Akissuteqaammut ilanngussaq 1

Inuiaat kalaallit kikkunerannik apeqqut pingasoqiusamik isiginiarneqarsinnaavoq:

1) Inuiattut

Kalaallit Nunaanni Namminersorneq pillugu Inatsit naapertorlugu inuiaat kalaallit tassaapput inuiaat nunat tamat eqqartuussiviini inuiattut isigineqartut. Taamaalillutik inuiaat kalaallit nammineq aalajangersinnaanermut pisinnaatitaaffeqarput. Tamannalu aallaavigalugu inuiaat kalaallit nammineerlutik naqisimaneqarnatik politikikkut immersinnaapput/inissiisinnaapput (assersuutigalugu namminiilivinnermut) kiisalu nammineq aningaasaqarnikkut, inooqatigiinnikkut kulturikkullu ineriartornertik nammineq isumagisinnaallugu.

Naak nunat tamat eqqartuussivianni ”inuiaat” erseqqissumik suussusilerneqanngikkaluartut, tungaviumsumik periutsit arlallit oqaatigineqarsinnaapput. Taamaalilluni inuiaat inuttut eqimattaqatigiittut, kinaassusersiunngitsumik kinaassusersiortumillu toqqammaveqarneq tunuliaqutaralugu inuiaat allanut sanilliullutik allaaneruumik assigiissuteqartut taaneqarsinnaapput. Toqqammaviit kinaassusersiortuunngitsut ilaatigut tassaapput oqaatsit, oqaluttuarisaaneq, kingoqqiffik, kulturi upperisarlut. Toqqammaviit kinaassusersiortut nalinginnaasumik tassaapput nunap immikkoortuanut aalajangersimasumut attuumassuteqarneq, ataatsimooqataanermut misigineq, atugaqateqarneq kiisalu ataatsimoorussamik kinaassuseqarneq. Soorlu siunnersuuteqartup aamma allakkaa, sammisaq una annertoorujussuuvuq inuiannik ataatsimuulersitsinani avissaartitsisinnaasoq. Tamanna Naalakkarsuisut isumaqatigaat. Kia kalaaliunerannik paasinninnermi – kalaallillu kinaassusaannik paasinninnitsinni, paasinninnerup taassuma imartuujunermigut maani najugaqartut kinguaariinniluunniit arlalinni maani najugaqarsimasunik ilanngussisuunissaa pingaaruteqarpoq.

2) Nunap inoqqaavisut

Nunap inoqqaavi naggueqatigiillu pillugit ILO-p isumaqatigiissutaanut nr. 169-imut nalunaarut aamma ”nunap inoqqaavi” qanoq paasineqarnissaannik aalajangersaanngilaq. Tassani innuttaaqatigiit isumaqatigiissummut ilaatinneqartut pillugit toqqammaviit arlallit allanneqarput. Tassaapput:

- Naggueqatigiit inooqatigiinnikkut, kulturikkut aningaasarsiorinnikkullu nalaagaaffimmi inuiaqatigiit allanit allaanerussuteqartut, kiisalu eqimattat inissisimanagerat tamakkiisumik ilaannakortumilluunniit nammineq pissutsinit, ileqqunit, inatsisinit immikkuullarissunik maleruaqqusanilluunniit malitassiuunneqartut.

- Inuit inunnit eqimattap maanna najugaqarfigisaanni nunamiluunniit najukkaminni nunap immikkoortuani eqimattat nunap tiguagaanerata, nunasiaalernerata imaluunniit maanna naalagaaffiit killeqarfiisa pilersinneqarneranni attuumassuteqarfigisaanni kingoqqisuunertik pissutigalugu nunap inoqqaavisut isigineqartut, taamatullu innuttaaqatigiit inatsisitigut inissisimanerat apeqqutaatinnagu inooqatigiinnikkut, aningaasaqarnikkut, kulturikkut politikikkullu ingerlatsinerit ilaannik tamakkiisumilluunniit isumaginnittut.
- Nunap inoqqaavisut imminut isigineq isumaqatigiissummi tassani tunngaviusumik isiginninnertut isigineqarpoq.

Naalagaaffiit Peqatigiiffiata nunap inoqqaavi pillugit oqariartuutaa naapertorlugu nunap inoqqaavi ataatsimoorlutik immikkulluunniit ataasiakkaarlutik inuit pisinnaatitaaffiik kiisalu Naalagaaffiit Peqatigiit pillugit isumaqatigiissutaasunik, Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Nunarsuarmioqatigiit Oqariartuutigisaannik nunallu tamat akornanni inuit pisinnaatitaaffii pilugit inatsisini tunngaviusumik kiffaangissuseq pillugu akuerisanik tamakkiisunik pisinnaatitaaffeqarput. Taamattaaq nunap inoqqaavi nammineerlutik aalajangersinnaanermut pisinnaatitaapput, taamaalillutillu nammineerlutik politikikkut inissisimanerminnut/killiffiminnut aalajangiisinnaallutillu naqisimaneqaratik aningaasaqarnikkut, inooqatigiinnikkut kulturikkullu ineriartornerminnik isumaginnissinnaapput. Nunap inoqqaavi namminneq kinaassutsiminnik imaluunniit periutsitik ileqqutillu naapertorlugit ilaasortaanermut aalajangersaanissamut pisinnaatitaaffeqarput. Inuit ataasiakkaat nunap inoqqaavinut ilaasut tamatuma saniatigut inuiaqatigiinni/naalagaaffimmi innuttaassuseqarnissamut pisinnaatitaapput.

3) Naalagaaffimmi innuttaasutut

Inuup naalagaaffimmi innuttaassusia naalagaaffimmut aalajangersimasumut pisinnaatitaaffiliillunilu nunap inatsisai nunallu tamat akornanni isumaqatigiissutaat naapertorlugit pisussaaffiliipput. Taakkununga ilaatigut naalagaaffiup iluani najugaqarnissamut sulinissamullu, qinersisinnaanermut, isumaginninnikkut ikiorsiissutinik pissarsisinnaanermut, aalajangersimasumik pigisaqarsinnaanermut, sakkutuujusinnaanermut, qinigaasinnaanermut, aallartitatigut illersorneqarnissamik il.il. pisinnaatitaaffiliipput. Naalagaaffimmi/inuiaqatigiinni innuttaanissamut pisinnaatitaaffik nunat tamat akornanni inuit pisinnaatitaaffiini/nunat tamat eqqartuussiviini tunngaviusumik pisinnaatitaaffiuvoq. Nunat tamat akornanni naalagaaffimmi innuttaassuseqalersitsinermi periutsit pingaarnerit marluupput: Jus soli (meeqqap nunami pineqartumi inunngornera pissutigalugu naalagaaffimmi innuttaassuseq) aamma Jus sanguinis (kingoqqisuuneq aallaavigalugu naalagaaffimmi innuttaassuseqarneq). Tamatuma saniatigut Jus matrinomii (katissimaneq tunngavigalugu naalagaaffimmi innuttangortitaaneq) periuseq piuvoq. Qallunaat naalagaaffianni innuttaasutut pisinnaatitaaffeqarneq/qallunaatut innuttaassuseqarneq (taamaalilluni aamma Kalaallit Nunaannut atuuttoq) Jus sanguinisimi periutsimik

toqqammaveqarpoq, tassani qallunaatut innuttaassuseqartut meeraa inunngornermini qallunaatut innuttaassuseqarnissamik pisinnaatitaareertarpoq. Taassuma saniatigut nunani allamiut Lov om indfødsretimi tunngaviit aalajangersakkat naapertorlugit qallunaat nunaanni innuttaassuseqalersinnaapput. Nunat avannarliit naalagaaffimmi innuttaassuseqarnerat pillugu isumaqatigiissummi nalunaarut naapertorlugu, nunani avannarlerni (Finlandimi, Sverigemi, Norgimi Islandimilu) naalagaaffimmi innuttat ajornaannerusumik sukkanerusumillu nuna allamiunit qallunaat naalagaaffiani innuttaassuseqalersinnaapput.